

Monoloog van een dikke man

Colofon

ISBN: 978 94 6365 075 5

1e druk 2018

© 2018, Schrijver: Aliza Galkin-Smith

Vertaling: Tsafrira Levy

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

Tel: 058 - 289 48 57

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk: Evelien Veenstra

Met dank aan Wouter van den Berg, Tamir Herzberg en Liesbeth Krijgsmann voor hun voedende suggesties, culinair en (ver)taalkundig.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Monoloog van een dikke man

Aliza Galkin-Smith

Vertaling uit het Hebreeuws: Tsafrira Levy

Opgedragen aan de liefhebbers van eten en leven,
zowel dikke als magere.

“We misbruiken het begrip ‘dialoog’. In sommige gevallen is een dialoog niet nodig. Een monoloog is harder nodig, want een dialoog is een simpel gesprek tussen twee mensen.”

Cezar Mendosa, Chileense generaal in ‘Herinneringen aan mijn Chili’, Isabel Allende, Wereldbibliotheek, 2003.

Inhoud

	Proloog	11
1	Mijn moeders appèl en aardappelen met zure room	19
2	Op de Mili-glutenmeter	28
3	Dana en eten voor vogels en voor baby's	47
4	Omnivoor Yvette	62
5	Dokter, ben ik ziek?	84
6	Niva Sucrovore – gevonden en verloren	103
7	Van de prehistorie tot de sla	125
8	Polen met Bluma en Tali Slalief Ahhhahhh	143
9	Mantua, op weg naar het eten	178
10	Waar ga ik heen?	228
11	Twaalf ton aardappelen	257
12	Linzenkooksel gaf ik en brood is wat ik kreeg	289
13	Onbekend Wales	314
14	Alleen, alleen, alleen – hoe goed is alleen zijn?	349
15	Twee huizen, maar mijn geliefde is zoek	380

Proloog

Dit is het verhaal van een dikke man, die onderweg naar eten zijn geluk heeft ontdekt – mijn verhaal. De simpele titel dekt niet de lading van de lange weg die ik heb afgelegd, met vele hindernissen en kruispunten, een weg vol plaatsen, mensen en verschillende soorten eten.

Ik ben altijd al dik geweest, een vrolijke dikkerd die zich er nooit door heeft laten storen. In mijn jeugd was ik een nerd en een goede leerling. Dat bleef ik tot ik vrij jong universitair docent werd, een begenadigd leraar als ik mijn studenten mag geloven (volgens een van hen verdiende ik zelfs een medaille voor mijn eenvoudige uitleg van ingewikkelde historische processen). Sindsdien publiceer ik geregeld artikelen in vaktijdschriften, want zonder die publicaties red je het niet in de academische wereld. Ik heb nog meer pluspunten, zoals mijn uitstekende geheugen en de gave om overzicht te houden, met aandacht voor kleine details en hun plaats in het geheel. Dit alles heeft me niet veel geholpen in mijn privéleven, waar ik me als een blindeman heb laten leiden door vrouwen, leden van die onbegrijpelijke sekse die in staat bleken mij al bij voorbaat aan hun wil te onderwerpen, alsof ze mij bij een neusring konden beetpakken. Ik ben meegaand, ik accepteer alle grillen van mijn partners, ga niet in discussie, en het is een feit dat zij graag bij mij willen zijn en in mijn bed willen belanden. Na elke affaire zong ik voor mezelf het bekende kinderliedje over een hondje dat ervandoor gaat met de kluif, en zwoer ik dat dit echt de laatste keer was, maar ik bezweek direct weer zodra er naar mij gelonkt werd.

Na mijn echtscheiding was ik zo onrustig en nerveus, dat een studente mij het boek *'Lucky Jim'* van Kingsley Amis leende om me op te vrolijken, en het werd meteen mijn lievelingsboek. Vergis je niet, ik lees zelden romans, dus dit was een uitzondering. Ik herlees dat boek nog steeds minstens eens per jaar. Ja, hetzelfde exemplaar. Die studente heeft het nooit teruggekregen.

Ik identificeer me niet met de hoofdpersoon Jim, die net als ik docent geschiedenis aan de universiteit is, maar met de zanger van *'Oh lucky Jim, how I envy him'*, een lied dat eind negentiende eeuw in Engeland is geschreven en gecomponeerd, en bij elke gelegenheid werd gezongen. Naar hem is het boek vernoemd. In hun kindertijd speelden de verteller en Jim samen, en Jim was toen al een geluksvogel. Daarna hielden ze van hetzelfde meisje en je raadt het al: Jim trouwde met haar. Jaren later sterft Jim en trouwt zij met de zanger die nu Jim benijdt, omdat hij rustig in zijn graf ligt. Tussen dat lied en het boek bevind ik mij: een lange, dikke man. Ik had 'forse man' willen schrijven, 'zwaargewicht' klinkt ook beter, maar ik geef mezelf geen korting. Ik ben dik. En nu weet ik zeker dat mijn studenten weten over wie het gaat (dat is makkelijk praten als je weet dat ze je een geweldige docent vinden), en het kan me geen moer schelen. Ik wil een beetje Jim zijn, een beetje meer risico's durven nemen, wat meer olifantshuid hebben om, zoals hij, zonder maskers te kunnen vertellen over mijn reis door het leven. En misschien word ik zoals hij, een recept voor hoe je je uit de ellende moet redden en een geluksvogel blijft. Het verhaal eindigt zoet, zoals Kingsley heeft gezegd: De lezer moet weten dat als je in de stront zit en eruit komt, dat is vanwege je mazzel en niet door je persoonlijke inzet. Maar

omdat ik me maar half geluksvogel voel, sta ik mezelf de gedachte toe dat het bij mij niet alleen geluk was dat mij uit het moeras heeft geholpen waar ik in zat.

Ik heb kennelijk iets in mij dat maakt dat niet alleen vrouwen, maar ook mijn studenten zich de vrijheid veroorloven om met mij aan de haal te gaan. Ze vallen me lastig met vragen over mijn liefdes, maken opmerkingen over mijn slordige kleren, plagen me met mijn dikheid bij elke hap die ik in de cafetaria in mijn mond prop en zeggen dat ik – ‘jij’, geen ‘u’ – “los daarvan de beste” ben. Alleen wanneer het over de leerstof gaat, houd ik voet bij stuk. Ik leg uit waarom geschiedenis belangrijk is, ik leer hen dat statistiek goed is bij andere vakken en dat archeologie tot een bepaalde hoogte de geschiedenis ondersteunt, de rest bestaat uit roddels, verhalen en hypothesen. Ze weten dat ik elke ochtend twee dagbladen van voor tot achter lees, dat ik van roddels houd en dat ik graag over van alles klets. Ze kunnen over elk denkbaar onderwerp met me praten en ik hoor echt graag alles. Maar wat heeft dat nu allemaal met eten te maken?

Nadat mijn vrouw me had verlaten, had ik geen huishoudster en geen kokkin meer in huis. Dit klinkt seksistisch, maar zo zijn de feiten, want zij vond koken en huishouden belangrijk en ik ben zeer op mijn gemak gesteld. Ze werd verliefd op een lange, slanke, hoffelijke, goed verzorgde man (het lucky Jim-type) en liet mij, de dikke, slonzige echtgenoot, aan mijn lot over. Ik benutte de vrijgekomen tijd goed: ik schreef, om wat te noemen, een hele reeks artikelen als een soort noodvoorraad, voor het geval ik er in de toekomst geen zin in zou hebben, want, zoals gezegd, aan de universiteit besta je niet als je niet publiceert. Ik verwaarloosde het huis,

maakte niets meer schoon. Wanneer iemand mij wilde, ging ik naar haar toe. Bij mij in de troep was het onmogelijk wonen. Je zou mijn laptop moeten zien om het te begrijpen.

Ik ging tussen de semesters en in de zomervakantie op bezoek bij mijn dochters. Dat ze mij überhaupt wilden zien, leek aanvankelijk wel een gunst. Dat was in Engeland, waar mijn ex met de dochters en de lange, elegante man naartoe was gevlucht. Ik zag de verachting in haar blik, ze weigerde de dochters naar mij toe te laten komen, naar het smerige, verwaarloosde appartement, en de meisjes praatten hun moeder na: geen chocola, geen toetjes, geen deegwaren, het is ongezond, het mag niet, het wordt je dood. Dat hadden ze allemaal van haar geleerd. Niet dat ik ooit een gezond Engels ontbijt heb gezien, en maak je geen zorgen, ik genoot van elke hap.

“Jij houdt alleen van koolhydraten en vet,” verweet mijn ex me toen ze nog mijn vrouw was. “Het stoort me dat het jou geen moer kan schelen hoe dik je bent.”

“Wees blij dat wij twee dochters hebben en dat ik geen voetbal met ze hoeft te spelen,” zei ik ter verdediging. “Ik zou een hartaanval kunnen krijgen.”

“Je gaat toch jong dood. Zorg voor een levensverzekering, doe dat alsjeblieft voor mij.”

Maar dat was niet zo simpel als het leek. De verzekeringsmaatschappij vroeg om een medische keuring vanwege mijn gewicht. Mijn hele omgeving zette me onder druk om me minstens één keer per jaar medisch te laten keuren. Ik ben niet echt een hypochonder, hooguit een klein beetje. En dat is nog een geluk, gezien de overbezorgde Poolse moeder die mij heeft grootgebracht, een overtreffende trap van de alom

bekende Jiddische *mame*. Maar ik ging toen wel naar de dokter, wat al jaren niet was gebeurd.

“Ik snap het niet,” zei de invalster teleurgesteld. “De testuitslagen zijn uitstekend.”

Ik probeerde grappig te zijn. “Wat had u gewild? Mij direct opnemen?”

“Dit is niet grappig. Zelfs als de uitslagen goed blijven, wat ik betwijfel, zal uw gewicht op den duur de doorslag geven. Uw benen en gewrichten houden dat niet zo lang meer vol. U zult het later bezuren en u bent onverantwoordelijk bezig.”

“Dat ben ik niet. Ik ben alleen lui en een loser.”

Zo verliep ons eerste contact. Ze eiste dat ik over drie maanden voor controle terugkwam, waarschijnlijk om te zien of ik nog leefde. Ik kwam al eerder, niet vanwege mijn hypochondrie, maar vanwege haar. Ik vond het leuk om te zien hoe ze reageerde op mijn goede gezondheid, het gaf me een veilig gevoel en ik genoot er ook van om haar een beetje te sarren.

“En, hoe is het met me?”

“U bent een medisch wonder,” zei zij met een glimlach. “Maar kan het u echt niet schelen hoe u eruitziet? Ga op zijn minst fitnessen.”

“Als ik al ergens actief in wou zijn, was dat koken en schoonmaken, maar ik houd het liever bij eten en praten, bij beide beweeg ik mijn handen en mond.”

“Zeker weten, en afgaand op wat u mij hebt verteld, weet ik ook dat u meestal junkfood eet. Gelukkig drinkt u geen alcohol en rookt u niet, maar waarom eet u steeds van alles zonder onderscheid?”

Ik at alles wat ik tegenkwam. In de mensa bijvoorbeeld broodjes met pastrami, druipend van ketchup en mayonaise,

of bij falafelkramen, of bij McDonald's. Ik schranste overal. Maar ik rookte met mate, vond ik, dronk met mate en misleidde zo mijn mooie dokter, die dat niet wist.

“Het kan me niet schelen wat ik eet. Wat voor mij telt is eten, daar geniet ik van.”

Ik hoopte dat zij zou vragen waar ik nog meer van genoot, maar ze zweeg.

Daarna zei de dikste en slonzigste student, een totale outsider, tegen mij: “Wij, dikke outsiders, krijgen toegeworpen wat anderen op de plank laten liggen en wat niemand anders wil hebben.”

Ik keek naar hem en dacht: ziet hij mij echt zo? Het was mijn vijfenveertigste verjaardag. Terug in mijn appartement keek ik in de spiegel en zag een slap iemand, geen verslapt gezicht, maar mijn innerlijke ik, het kruiperige dat het anderen naar de zin wil maken, verbaasd wanneer anderen hem blijken lief te hebben en bereid om alles voor die liefde te doen. Pas toen besepte ik dat ik in het beste geval de helft van mijn leven al achter de rug had, en volgens de dokter mogelijk veel meer dan dat. Ik begreep ook dat ik op mijn leeftijd geen verantwoording schuldig was aan anderen over mijn kleren, over hoe ik eruitzag, wat voor docent en wat voor minnaar ik was.

Ik moet nu een daad stellen, zei ik tegen het zielige gezicht in de spiegel, en als het nu niet gebeurt, gebeurt het nooit. En hoe besluiteloos ik ook ben, die blik in de spiegel maakte me wel aan het schrikken, bracht me uit mijn koers en haalde me uit mijn rust. Dat was het begin van de reis waarover ik hier ga vertellen.

Je moet dit zien als een boek van ideeën en uit te proberen recepten, roddelverhalen (geen zorg, ik heb geprobeerd bij de roddels te blijven zonder af te glijden naar de geschiedenis). Niets erin is als een aanbeveling bedoeld, niets erin is wetenschappelijk of medisch onderbouwd. Ik zeg dat hier nu niet om me in te dekken.

Kortom, het is geen gezondheidsboek, geen boek over vegetarisme en diëten, ook geen receptenboek, maar het gaat wel over eten en mensen die graag eten, over plaatsen waar iets te beleven valt en over bijzondere recepten, onbelangrijke dingen die horen bij eten-mensen-plaatsen-gebeurtenissen. Geen boek over de actualiteit. Van het nieuws dat ik dagelijks volg, kun je wel depressief worden. Het is ook geen geschiedenisboek, daar besteed ik meer dan genoeg tijd aan in mijn colleges en artikelen. Er vinden in dit boek geen moorden plaats, geen verkrachtingen, oorlogen of andere gruwelijkheden, daarover kun je in een heleboel andere boeken lezen. Ik heb besloten mij te richten op het gewone leven, op mijn privégeschiedenis en op zaken die voor mij van belang zijn: mijn liefde voor eten en hier en daar ook voor mensen, uiteraard vooral voor vrouwen.

En nu, zoals het hoort, beginnen we bij het begin. Een rede, op zijn pas gesproken, zou men zeggen.

Hoofdstuk 1

Mijn moeders appèl en aardappelen met zure room

Een scène uit een droom die ik af en toe heb in verschillende variaties: ik ben een klein, mager jongetje en moet van mijn Poolse moeder (de super-Jiddische *mame*) zwaargewicht worden, want o wee als ik zo'n *fligele* blijf, mager vleugeltje, dun latje, dus kookt zij van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat vette soep voor mij, die ik tot de laatste druppel moet opdrinken. Dan pas haalt zij opgelucht adem, want ik word geen muzelman.

De droom verschilt weinig van de realiteit vroeger bij ons thuis. Mijn ouders kwamen uit Polen een jaar nadat de staat Israël was gesticht. In hun eerste jaar 'herstelden' ze, zoals mijn moeder dat noemde, daarna trouwden ze en werd mijn zus Bluma-Dalia geboren. Ze wilden geen tweede kind, maar tien jaar later – verrassing – kwam ik ter wereld en bracht de nodige herrie in hun leven. Mijn moeder kende maar één remedie tegen eindeloos huilen en rusteloosheid: eten.

We woonden in Tel-Aviv in een klein appartement met een piepkleine keuken, maar dat belette haar niet om elke dag te koken. Voor de lunch waren dat aardappelen met zure room en 'witte' schnitzels, of kippenpootjes, die ze *pulkele* noemde. Voor alle duidelijkheid, die witte schnitzels worden

van varkensvlees gemaakt, vlees dat voor joden verboden is. Vrijdag en zaterdag mochten we van haar kalfsvlees in aspic en fijngehakte lever met ui genieten, en op Rosj Hasjana en Pesach kwam de beroemde *gefilte fish* op tafel. Alleen de bouillon of de kippensoep die we dagelijks aten, werd voorgetrokken: die maakte zij eens in de drie dagen, “want de beste soep blijft een paar dagen staan”. Aan de kippensoep voegde ze soepbotten toe met beenmerg, die ze ‘breinmerg’ noemde. Mijn wijsneusgeintjes over die verbastering begreep ze niet, gevoel voor humor was niet haar sterke kant. Voor het braden gebruikte ze varkensvet, haar beroemde *stonina*.

En zo zaten we aan de botten te knagen, mijn ouders zeker ook om mij aan te moedigen (“je bent te bleek”, “je lijdt aan ijzertekort”, “je moet aansterken”, “breinmerg is goed voor je”). Dat geknaag en gesabbel vond ik een verrukkelijk geluid. De soep was dik en erg vet omdat ik moest groeien, en we veegden het bord schoon met veel brood, gewoon bruin of roggebrood, wat er maar voorhanden was. Over mijn zus maakten mijn ouders zich geen zorgen, “want zij is een meisje en meisjes horen op hun figuur te letten”. Pas toen ik een beer van een vent werd, leek mijn moeder gerustgesteld, het was haar gelukt het gevreesde, wrede lot te verslaan dat een ziekelijk, mager scharminkeltje wachtte. “En vergeet niet hoe ze als vliegen stierven in het getto. Ze waren bereid om heel zware dwangarbeid te doen voor alleen maar een bordje soep. Van de vervloekt-zij-hun-naam mocht er geen eten in het getto worden binnengehaald en als er weer zoiets gebeurt, heb jij de nodige reserves.”

Dus ik, die mijn ouders laat in hun leven had verrast met mijn komst, groeide op met veel eten en met een tien jaar